

Dargay Lajos és Nicolas Schöffer kalocsai éveiből

Dargay Lajos három egymáshoz kapcsolódó szellemi pillér létrehozásával és ezek stabilitásán való folyamatos működés missziójával érkezett Kalocsára 1983 kora őszen. Az első kettő: azaz a Schöffer Emlékház létrehozásában (1980), majd a Schöffer-féle szobortorony, a *Chronos 8* felállításában még egri művésztanárként vett részt nagy áldozatok árán. A kinetikus-kibernetikus művészet egyedülálló kollekciója és a komplex városépítészeti harmonizáció jövőjének alkalmi szembesítését már az úgynevezett *Schöffer-szemináriumok* (később szimpóziumok) megvalósításával vállalta termékeny tapasztalatok birtokában.¹ E találkozókat Kalocsa város, valamint Bács-Kiskun megye adminisztratív és anyagi támogatásával, Nicolas Schöffer külföldi alapítványának erőforrásaival és a résztvevők saját anyagi hozzájárulásával sikerült megvalósítani. A házigazda Dargay Lajos volt, aki alkotómunkája mellett, felelős intézményvezetői feladatainak ellátásaként végezte a szervezés itthoni penzumát és a lebonyolítás teljes egészét. Az első találkozó 1984. augusztus 22–25. között zajlott Kalocsán.² Nicolas Schöffer elmondta, hogy a szeminárium célja: megismertetni az új technika felhasználási lehetőségét a művészi alkotómunkában. A mai világ – éppen úgy, mint a reneszánsz idején – egy közös irányba tereli a tudományokat, a technológiát, a filozófiát és valamennyi művészetet. A szemináriumon a téma legkiválóbb hazai szakértői adtak elő a képzőművészet, az építészet, a pedagógia és a zene Schöffer munkásságához kapcsolható legújabb eredményeiről. Az AIAP (Plasztikai Művészetek Nemzetközi Szövetsége), az UNESCO képviselője és a Francia Oktatási Minisztérium művészeti oktatási vezetője, Pierre Baque személyesen vett részt a rendezvénysorozaton. Megtekintették például annak a három éve tartó pedagógiai kísérletnek az eredményét, amelyet két helyi vezető pedagógus ért el Nicolas Schöffer a GRAFILUX elnevezésű luminodinamikus oktatási eszközével.

Még be sem fejeződött a hazai kulturális életben jó fogadtatást nyert rendezvény, amikor már a következő évi program kidolgozásába és előkészítésébe fogtak Dargayék

ithon, Schöffer pedig a nemzetközi köreibben. Tekintettel arra, hogy egyik alapítója és anyagi támogatója volt az emigráns magyar irodalom párizsi műhelye által életre hívott Kassák-díjnak, valamint régtől donátora s népszerűsítője az avantgárd folyóiratuknak, így a korábbi tervek, jobbára illúziók után elérkezettnek látszott, hogy „a műhelyesek” itthon is, és immár legálisan megvethessék a lábukat. Ehhez nyújtott kiváló apropót az 1985. július 31. és augusztus 4. között megrendezett, hivatalosan is *Schöffer-szeminárium* és a Párizsi Magyar Műhely Találkozója elnevezést viselő rendezvény.³ A megnyitó után „a kalocsai gyűjtemény vezetője bevezetőjében az avantgárd fogalom változásaira hivatkozva a műnek, az alkotásnak az elsődlegességét hangoztatta az esetenként beszűkítő elmélettel szemben, majd kiemelte: először találkozunk Magyarországon a hazánkban élő és külföldön működő, avantgárd felfogásban alkotó művészek. A határainkon túlról érkezők is láthatják, tapasztalhatják, hogy nálunk is megtalálták működésük formáit, lehetőségeit ezeknek az irányzatoknak hívei. Az idei tanácskozássra nemcsak konstruktivista, kinetikus képzőművészek jöttek el, hanem a vizualitás problémái iránt érdeklődő zenészek, írók, rendezők, elméleti szakemberek, egyetemisták. Megérkezett a párizsi Magyar Műhely három szerkesztője és munkaközösségük mintegy 30 tagja, akik szokásos évi műhelymegbeszélésüket először rendezik Magyarországon. Így érthető, hogy az idei Schöffer-szeminárium előadásai, vitái a társművészetek, különösképpen az irodalom és a képzőművészet köré csoportosulnak. A megnyitót követően Nicolas Schöffer szólt törekvéseiről, összegezte újabb kutatásait. [...] Az esti órákban, az ismerkedési est előtt Bujdosó Alpár, Papp Tibor és Nagy Pál, a Magyar Műhely szerkesztői adták át alkotásaik egy-egy kézíratos példányát, az idei Kassák-díjat Megyik János, Bécsben élő szobrászművésznek” – szól az első napi autentikus tudósítás.⁴

A további napokon Pomogáts Béla irodalomtörténész *A magyar avantgárd dokumentumai* címmel adott elő, míg

¹ Dargay Lajosnak Kalocsa város és Nicolas Schöffer kapcsolatépítésében betöltött szerepéről lásd KRISTON-VÍZI József: „Európa-kikötő?” – Dargay Lajos első évei Kalocsán = *Vele haladt a kor? Tanulmányok és munkalapok Dargay Lajos alkotói világához*. Szerk. KRISTON-VÍZI József, Bp., MMA MMKI 2025, 137–166.

² Uo., 160–164.

³ SZ. MOLNÁR Szilvia: *A Magyar Műhely találkozókról = Magyar Műhely*, 2013, 166. sz., 43–44.

⁴ HELTAI Nándor: *Schöffer-szeminárium Kalocsán = Petőfi Népe*, 1985, 179. sz., 1.

Nicolas Schöffer
kibernetikus
fénytornya,
Chronos 8,
Kalocsa, 2019
Fotó:
Globetrotter19
© Wikimedia
Commons

Sebők Zoltán (Jugoszlávia) vitaindítóval szerepelt: *Van-e elméleti alapja a mai avantgárd irányzatoknak?* Három neves művészettörténész: Beke László (*A nemzetközi avantgárd jelenléte a magyar folyóiratokban a II. világháborúig*), Hegyi Lóránd (*Az avantgárd mai irányai*), majd egy következő délutánon Németh Lajos (*A mai magyar avantgárd*) adott elő. Új zenei kutatásokról Szigeti István rádiós szerkesztő, míg *A mai film elméleti megközelítése és a jövő filmjei* témakörben Erdély Miklós író gondolkodott és gondolkodtatott. Az esti programokban a három „ma-

gyar műhelyes” szerkesztő vezetett performanszjellegű monstre programokat, amelyek az előzetesen meghirdetett műsorban *Vizualitás és irodalom* címmel szerepelt.⁵

E találkozóról – a helyszíni hang- és képes felvételek mellett – néhány rövid összefoglaló készült, jobbára az említettek felsorolásával.⁶ Az összejövettel kapcsolatban számos szöbeszéd élt a szakmai körökben. Petőcz András visszaemlékezése fontos részleteket tár fel egy 80-as évekbeli, fővároson kívüli kulturális-művészeti esemény és következményeinek történetéből.

⁵ Tervezték, de végül nem került a programba Grétsy László előadása: *A magyar avantgárd irodalmi művek nyelvészeti tanulmányai*. Az ismeretető a rendezvényt közvetlenül megelőzően kiadott végleges, a megnyitó alkalmával kiosztott sokszorosított lap alapján készült. A programlap a Dargay Archívumban található.

⁶ Például (kurucz): *A Magyar Nemzet megkérdezte: Hogy kerül a Magyar Műhely Kalocsára?* = *Magyar Nemzet*, 1985, 149. sz., 2.; HELTAI Nándor: *Befejeződött a második Schöffer-szeminárium. Jó alkalom volt a kölcsönös tájékozódásra* = *Petőfi Népe*, 1985, 182. sz., 3.; Uő: *Vendégünk volt Nicolas Schöffer* = *Petőfi Népe*, 1985, 187. sz., 4.